

*Марыя Сцяпанануна Кавалевіч,
кандыдат педагагічных навук, дацэнт,
кіраўнік цэнтра «Прафарыенцір»
Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна*

НАРОДНАЕ СВЯТА БЕЛАРУСКІХ РАМЁСТВАЎ І СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЕЙ: АД ПАКАЛЕННЯ ДА ПАКАЛЕННЯ

У самой прыродзе чалавека закладзена неабходнасць арганічнага спалучэння будняў і свят – падагульнення вынікаў працоўнай дзейнасці. Тэрмін “свята” часта ўжываецца для характарыстыкі эмацыянальных станаў (свята пачуццяў, эмоцый, душы, сэрца). Са святам асацыіруецца пачуццё прыемнага, радаснага.

Студэнцкае свята – важная частка жыцця маладога чалавека, радасная падзея, якая дазваляе адпачыць ад будняў. І ўжо амаль афарызмам сталі словы: “Без свят не бывае дзяцінства!” Святы духоўна ўзбагачаюць чалавека, пашыраюць яго веды аб навакольным свеце, дапамагаюць аднаўляць добрыя традыцыі, аб’ядноўваюць і заахвочваюць да творчасці.

Займаючыся падрыхтоўкай і арганізацыяй свята, педагогі павінны арыентавацца на інтарэсы кожнага студэнта і групы ў цэлым. Галоўны крытэрыў падбору матэрыялу – відовішчнасць, яркасць, эмацыянальнасць, пазнавальная насычанасць. Свята спрыяе развіццю будучага спецыяліста, рыхтуе яго да творчай, прадуктыўнай дзейнасці, дапамагае вырашаць шматлікія задачы выхавання. Уражанні ўніверсітэцкага жыцця часта застаюцца ў памяці надоўга. Святы – гэта радасць зносін, радасць творчасці і сатворчасці, радасць самавыяўлення, свабоды і ўзаемаўзбагачэння. Свята павінна выконваць не толькі забаўляльную, але і развіццёвую, і навучальную, і выхаваўчую функцыі.

Педагагічная каштоўнасць студэнцкіх свят заключаецца ў тым, што яны могуць дапамагчы юнаму чалавеку рэалізаваць лепшае, што ў ім ёсць, паколькі для яго асобна значны сам працэс святкавання, які выклікае станоўча афарбаваныя эмацыянальныя перажыванні і стварае ўнікальную сістэму творчага ўзаемадзеяння педагогаў і студэнтаў. Праз абнаўленне каштоўнасцей, напамінанне важных падзей, свята выконвае ролю механізму перадачы культурных традыцый з пакалення ў пакаленне, дазваляе ўдзельнікам ажыццяўляць сваю культурную самаідэнтыфікацыю.

Удзельнікі свята, выконваючы нескладаныя творчыя заданні, сумесна (у рэжыме супрацоўніцтва) задавальняюць патрэбу ў зносінах, разумнай інтымнасці і г.д. Такія адносіны на свяце рэалізуюць функцыю задавальнення патрэбы ўдзельнікаў у калектыўных узаемаадносінах, тут не ставяцца адзнакі, а ствараецца поле ўзаемадапамогі, узаемападтрымкі, разумнага ўзаемадзеяння.

Сучасная сістэма народных свят – своеасаблівая педагагічная сістэма, якая арганічна звязана з усёй выхаваўчай працай універсітэта, асабліва калі

яна грунтуецца на *прынцыпах народнай святочнай традыцыі*. Да іх адносяцца:

- душэўнае ўзвышэнне і прасвятленне, яднанне людзей, раскрыццё іх творчых сіл, выраз калектыўнага ладу жыцця, стан усеагульнай гармоніі;
- прынцып усеагульнасці;
- прынцып выкарыстання актыўнасці і самадзейнасці ўдзельнікаў;
- прынцып дыферэнцыянаванага падыходу;
- абсалютная добраахвотнасць удзелу і згода з усімі абавязковымі і ўмоўнымі правіламі свята;
- свабодны выбар сюжэтаў, роляў, святочнага дзеяння і інш.;
- наяўнасць у святах глыбінных народных традыцый, якія ўбіраюць у сабе ўвесь спектр звычаяў, рытуалаў, цырыманіялаў, знакаў і атрыбутаў.

Свята разглядаецца як магутны сродак гуманізацыі выхавання, як форма, якая ўзаемазвязана з ўсімі іншымі відамі дзейнасці (вучэнне, праца і г.д.). Як прадмет педагагічнай дзейнасці, свята выступае псіхалагічным пасрэднікам у забеспячэнні працэсу супрацоўніцтва. Святочная дзейнасць выкладчыкаў і студэнтаў вельмі блізкая да эстэтычнай і гульнявой дзейнасці. Эстэтычны момант існуе і ў сферы працы, і ў сферы сацыяльнага жыцця грамадства: культуры, побыту, зносін людзей, ва ўсёй сукупнасці чалавечых адносін. У выніку – развіццё творча-эстэтычных задаткаў і здольнасцей.

Можна вылучыць шэраг *функцый народнага свята*.

1. Інфармацыйная: распаўсюджванне ведаў аб народных абрадах і традыцыях, прапаганда і трансліраванне агульначалавечых каштоўнасцей.

2. Выхаваўчая: перадача ўзораў жыццядзейнасці, прыкладаў паводзін; фарміраванне стаўлення да свету, самому сабе; далучэнне да нацыянальнай і сусветнай культуры.

3. Адукацыйная: засваенне ведаў, фарміраванне ўменняў і навыкаў у вобласці народнай культуры.

4. Рэлаксацыйная: зняцце напругі, трывожнасці, незадаволенасці.

5. Сацыялізацыйная: развіццё асобы на аснове народнай культуры грамадства.

Педагагічнае ўзаемадзеянне ўдзельнікаў пры арганізацыі свята вызначаецца як сістэма іх калектыўных мастацка-творчых спраў падчас педагагічна арганізаванай сумеснай дзейнасці. Эмпатычнае адзінства ўдзельнікаў заснавана на мадэлі грамадскіх паводзін асобы, яе свабоднага арыентавання ў жыццёвых сітуацыях, на развіцці творчых здольнасцей. Не выпадкова гаворыцца, што свята – гэта творчая метафара жыцця.

Каляндар свят змяняецца, як змяняецца гісторыя, але нязменнымі застаюцца традыцыйныя святы, цікавасць да якіх у цяперашні час значна ўзрасла. І гэтае не простая цікаўнасць. Веданне вытокаў культуры, традыцый і звычаяў свайго народа дапамагае зразумець гісторыю краіны, лёс пакаленняў і свайго радаводу.

Ва ўмовах існавання крызісных з'яў у духоўным жыцці грамадства, у тым ліку і моладзі, сацыяльна-педагагічную значнасць набывае абгрунтаванне зместу і метадаў арганізацыі народных свят, бо яны спрыяюць

засваенню народных святочных традыцый, элементаў народнай педагогікі, станаўленню і развіццю асобы маладога чалавека.

Праведзенае намі сацыялагічнае апытанне шляхам анкетавання студэнтаў сацыяльна-педагагічнага факультэта на тэму **“Беларускія народныя промыслы і рамёствы”** паказала, што студэнты мала знаёмы з традыцыйнымі беларускімі рамёствамі, не ведаюць народных традыцый, свят, абрадаў.

Варта зрабіць выснову: каб выхаваць прфесіянала-патрыёта і грамадзяніна сваёй краіны, трэба пачынаць з малага – з вывучэння традыцый, свят і абрадаў. Нашы продкі вельмі любілі сваю радзіму, шанавалі, паважалі блізкіх і родных. Новае пакаленне, на жаль, забывае свае вытокі. СМІ перастала несці выхаваўчую, адукацыйную функцыі. Трэба выпраўляць сітуацыю і ўжо з дашкольнага ўзросту ўкладваць у дзіця паняцці “народныя традыцыі”, “народныя святы”, “народныя абрады”, “народныя промыслы і рамёствы”.

Удзел студэнцкай моладзі ў арганізацыі і правядзенні народных свят спрыяе ўзнаўленню сувязей паміж пакаленнямі, процідзейнічае бескультур’ю, вяртае да вытокаў народнай мудрасці. Як сведчыць аналіз тэорыі і практыкі, мэты свята дасягаюцца пры захаванні шэрагу ўмоў. Гэта: запрашэнні для гасцей (маляўнічыя аб’явы, паштоўкі, рэклама, афішы і г.д.); падрыхтоўка прэзентацый; сустрэча ўдзельнікаў і гасцей (хлебам-салю, народнай песняй, рытуалам і г.д.). Змест свята прадугледжвае разнастайнасць відаў дзейнасці: народныя гульні, песні, танцы, загадкі, прыказкі, віктарыны і г.д.; завяршэнне свята – гэта народная песня, абрад, агульны здымак, падарункі ўдзельнікам і гасцям.

Праграма свята складаецца так, каб у яе можна было ўносіць змены. На аснове прапаноў удзельнікаў, як правіла, выбіраецца вядучы. Яго роля падчас свята вялікая. Менавіта, ён аб’ядноўвае ўдзельнікаў, стварае добры настрой.

Пры афармленні памяшкання варта прытрымлівацца наступных правіл, у прыватнасці, афармленне павінна: развіваць мастацка-эстэтычны густ; ствараць ва ўсіх удзельнікаў адпаведны святу настрой; апярэджваць падзеі, г.зн. выклікаць цікавасць да іх.

Выхаваўчыя вынікі такіх мерапрыемстваў, якія ўздзейнічаюць на эмоцыі навучэнцаў, вышэй, чым мерапрыемстваў, якія ўздзейнічаюць пераважна на іх свядомасць. Псіхалагічная навука сцвярджае: эмоцыі істотна ўплываюць на ход дзейнасці.

Атмасфера святочнасці і добрага настрою захоўваецца і пасля свята, праведзенага ва ўніверсітэце, і станоўча ўплывае на ўсю наступную вучэбна-прафесійную дзейнасць. У наступныя дні пасля паспяхова праведзенага мерапрыемства, як адзначаюць самі студэнты, вельмі эфектыўна і радасна працуецца, паспяхова і прыемна ідзе вучэнне.

Мэта мерапрыемства: выхоўваць павагу да духоўных скарбаў свайго народа, любоў да роднага краю, беларускай традыцыйнай культуры, мовы, пачуццё гонару за сваю Радзіму.

Задачы:

- пазнаёміць будучых педагогаў, выхавацеляў з беларускімі традыцыйнымі рамёствамі, сімволікай адпаведных вырабаў;
- папулярызаваць народнае мастацтва;
- прывабліваць студэнтаў да народных традыцый, павышаць іх этнакультуру, фарміраваць жаданне размаўляць па-беларуску;
- далучыць будучых спецыялістаў да свету людзей працы, майстроў сваёй справы, увесці ў мінулае рамёстваў;
- пабудзіць студэнтаў да практычай дзейнасці па асваенні пэўнага традыцыйнага рамяства.

Прамая мэтавая група: кіраўнікі цэнтра “Прафарыенцір” і вучэбнай фальклорна-краязнаўчая лабараторыі, студэнты сацыяльна-педагагічнага і філалагічнага факультэтаў, прарэктар па выхаваўчай і сацыяльнай рабоце, дэкан факультэта давузаўскай падрыхтоўкі, выпускніца псіхалага-педагагічнага факультэта, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, паэтэса Марыя Якімук, супрацоўнікі і навучэнцы Брэсцкага абласнога экалага-біялагічнага цэнтра пад кіраўніцтвам педагогаў Хоміч Любові Адамаўны і Самаўкінай Веранікі Аляксандраўны; начальнік тарговага цэнтра ўніверсітэта і загадчык вытворчасці Буян Таццяна Паўлаўна, старшыя выкладчыкі кафедры тэорыі і методыкі эстэтычнай адукацыі Марчук Валерый Іванавіч і Марчук Марына Уладзіміраўна.

Ускосная мэтавая група: студэнты сацыяльна-педагагічнага і філалагічнага факультэтаў, слухачы факультэта давузаўскай падрыхтоўкі з розных краін замежжа.

Падрыхтоўчая работа. Студэнты сумесна з супрацоўнікамі цэнтра “Прафарыенцір” і вучэбна-метадычнай лабараторыі фалькларыстыкі рыхтуюць прылады сялянскай працы і народнага быту, ткацкія вырабы, а таксама музычнае суправаджэнне: цымбалы, запіс песень “Мой родны кут”, “Беларуская полька”, “Полька-весьялуха” і інш.

Падрыхтоўка:

Выразнае вызначэнне мэты мерапрыемства.

Планаванне этапаў мерапрыемства і задач кожнага этапу.

Стварэнне сітуацыі пошуку, уласнага адкрыцця і разумення праблемы.

Вызначэнне аптымальнага зместу мерапрыемства (на якім матэрыяле неабходна вырашыць пастаўленыя задачы).

Выбар найбольш рацыянальных метадаў і прыёмаў на кожным этапе мерапрыемства.

Запрашэнне гасцей і ўдзельнікаў, размеркаванне роляў і даручэнняў, вызначэнне месца, часу і ролі кожнага ўдзельніка, падрыхтоўка і адбор сродкаў, падрыхтоўка касцюмаў, атрыбутыкі, афармлення і г. д.

План мерапрыемства:

- пачатак (музычны, паэтычны, тэатралізаваны зачын – для стварэння псіхалагічнага настрою);

• змястоўная частка: дзейнасць валанцёраў-прафарыентолагаў, накіраваная на дасягненне прадметнай і выхаваўчай мэты (у адпаведнасці са сцэнарыем);

• фінальная частка (прыняцце рашэння, зварот, галасаванне, падзякі, узаемныя падзякі, музыка) – стварае станоўчы эмацыянальны стан, прагназуе патрэбу ў далейшай сумеснай дзейнасці; прыняцце рашэнняў па асваенні традыцыйных беларускіх рамёстваў, укараненні элементаў нацыянальнага дрэс-кода ва ўніверсітэце.

Педагагічны аналіз

Мэта: вызначыць эфектыўнасць выхаваўчага мерапрыемства і выявіць тыя паказчыкі, якія аказалі максімальны ўплыў на яго эфектыўнасць (мэта, змест, методика).

Абмеркаванне паспяховасці выніку разам са студэнтамі, праектаванне рэалізацыі прынятага рашэння.

Уласна педагагічны аналіз, ажыццёўлены педагогамі – аналіз выхаваўчага выніку:

- мера дасягнення мэты і рашэння стратэгічных і тактычных задач;
- характарыстыка эфектыўнасці абраных сродкаў, метадаў і прыёмаў;
- ступень актыўнасці ўдзельнікаў; асаблівасці індывідуальных праяўленняў (выкананне сваёй ролі, пытанні, эмацыянальны стан і рэакцыі);
- эмацыянальны фон мерапрыемства;
- логіка і структура выхаваўчага мерапрыемства, іх эфектыўнасць;
- характар педагагічнага майстэрства арганізатараў, праяўленне іх жыццёвай і педагагічнай пазіцыі;
- роля праведзенага мерапрыемства ў сістэме выхаваўчай працы ўніверсітэта і логіцы выхавання.

Ход свята

1. *Уступная частка. З гісторыі станаўлення народных промыслаў і рамёстваў*. Кандыдат педагагічных навук, дацэнт М.С. Кавалевіч. Цымбалы “Мой родны кут”. Студэнтка сацыяльна-педагагічнага факультэта Германовіч Кацярына.

2. “Спадчына”. Словы Я. Купалы, музыка І. Лучанка. Вучаніца Скокаўскай школы Дар’я Старыцкая.

3. *Апрацоўка мінеральнай сыравіны*. Студэнтка сацыяльна-педагагічнага факультэта Гамонік Наташа.

4. *Мастацтва гліны і агню. Ганчарства*. Студэнтка сацыяльна-педагагічнага факультэта Гамонік Наташа.

5. *Металаапрацоўчыя промыслы* (кавальства, слясарнае, вытворчасць посуду, вытворчасць зброі, чаканка, ювелірнае і інш.). Студэнтка сацыяльна-педагагічнага факультэта Гамонік Наташа.

6. Беларуская народная песня “Мой вяночак”. Студэнтка філалагічнага факультэта Алексіевіч Дар’я.

7. *Традыцыйная сімволіка вырабаў народных промыслаў*. Доктар філалагічных навук, прафесар І.А. Швед.

8. *“Ой, ляцелі гусанькі”*. Студэнтка філалагічнага факультэта Алексіевіч Дар’я.

9. *Прыгатаванне харчовых вырабаў і іх захаванне* (мукавольная, вытворчасць алею, маслабойная, сыраварная, кулінарная, піваварная, вінакурная справы, прыгатаванне і захоўванне мясных вырабаў, рыбы, кансерваванне гародніны, фруктаў, ягад, грыбоў і інш.). Гамонік Наташа.

10. *Народныя ўяўленні беларусаў пра харчовыя вырабы*. Студэнтка філалагічнага факультэта Жыдко Кацярына.

11. *“Мама пякла пірог”*. Выпускніца псіхолога-педагагічнага факультэта, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Марыя Якімук.

12. *Прылады працы беларускіх рамеснікаў*. Марыя Якімук.

13. *Апрацоўка валакністай сыравіны і выраб адзення* (ткацтва, сукнавальнае, шапавальнае, вязанне, вышыўка, пляценне, кравецкае). Гамонік Наташа.

14. *Беларускае адзенне*. Студэнтка філалагічнага факультэта Чарнавокая Юлія.

15. Баян *“Ой, рэчанька”*. Студэнтка сацыяльна-педагагічнага факультэта Жак Наташа.

16. *Найбольш перспектыўныя народныя рамёствы і промыслы*. М. С. Кавалевіч.

• *Майстар-клас валяльнай справы “шапавалаў”*. Брэсцкі абласны экалага-біялагічны цэнтр навучэнцаў. Хоміч Любоў Адамаўна.

• *Майстар-клас па карвінгу*. Начальнік тарговага цэнтра ўніверсітэта Федасенка Ірына Валянцінаўна і загадчык вытворчасці Буян Таццяна Паўлаўна.

• *Майстар-клас “Народныя промыслы Беларусі”*. Старшыя выкладчыкі каляметодыкі эстэтычнай адукацыі Марчук Валерый Іванавіч, Марчук Марына Уладзімір

17. *Ой, ляцелі, гусанькі”*. Студэнтка філалагічнага факультэта Алексіевіч Дар’я.

18. *Патэнцыяльна перспектыўныя рамёствы і промыслы*: ткацкае, аўчынашубнае, рымарскае, кафельнае рэтраспектыўнае, ікананіснае, залаташвейнае. Гамонік Наташа.

19. Выступленне ансамбля СШ № 20. Дэманстрацыя калекцыі: «Бурлеск».

20. *“Адгадай загадку”*. Студэнтка філалагічнага факультэта Чарнавокая Юлія.

21. *“Не парвіся, ланцужок прыказак”*. Гамонік Наташа.

22. *Легенда “Колькі жыць чалавеку?”* М. С. Кавалевіч.

23. *Віктарына. Беларускія народныя промыслы*. І. А. Швед.

24. Дэфіле “Маладзёжная мода – 2014”. Студэнты «Брэсцкага дзяржаўнага ліцэя швейнай вытворчасці імя Д. М. Карбышава».

25. *Прэзентацыя “Туркменістан. Традыцыі і сучаснасць”.*

26. Туркменская песня “Gaugulanma”. Выконвае Атаханава Мерджэн (ФДП).

27. Туркменскі народны танец “Елпеселендзі”. Выконваюць слухачы факультэта давузаўскай падрыхтоўкі.

28. *Заклучная частка. Падвядзенне вынікаў.*

Вынікі мерапрыемства

Студэнты

а) *навучыліся:*

- працаваць у творчых групах;
- шукаць і знаходзіць неабходную інфармацыю ў Інтэрнэт-сетцы;
- ствараць мультымедычныя прэзентацыі, відэафільмы;
- падбіраць элементы нацыянальнага дрэс-кода, прылады сялянскай працы і народнага быту, ткацкія вырабы, музычнае суправаджэнне;
- адстойваць сваё меркаванне і аргументавана выступаць перад аўдыторыяй.

б) *пазналі:*

- гісторыю станаўлення народных промыслаў і рамёстваў;
- традыцыйную сімволіку вырабаў народных промыслаў;
- прылады працы беларускіх рамеснікаў;
- адметныя асаблівасці беларускага нацыянальнага адзення;
- нацыянальныя спосабы прыгатавання харчовых вырабаў і іх захавання;
- паспрабавалі сябе ў валяльнай справе шапавалаў;
- майстэрства карвінга, саломалляцтва;
- патэнцыяльна перспектыўныя рамёствы і промыслы;
- элементы туркменскай народнай культуры.

в) *набылі:*

- устойлівую цікавасць да народнага мастацтва;
- вопыт узаемадзеяння ў малых групах;
- гатоўнасць да камунікацый у розных сітуацыях;
- вопыт публічнага выступлення.